

rzymskim. Dobrze skonstruowany jest również rozdział VI, w którym dochodzi Autor „ustalenia istnienia arbitralnych reguł interpretacji, wprowadzonych przez jurystów rzymskich specjalnie dla wykładni zapisów na rzecz żony testatora. Następnie wskazanie treści tych reguł i określenie zakresu ich zastosowania” (s. 132). Wykazał tu Dajczak raz jeszcze swoje umiejętności starannego analizowania wypowiedzi rzymskich jurystów, posługiwania się fachową literaturą, opanowania trudnej problematyki rzymskiego prawa spadkowego w połączeniu z metodologią pracy rzymskich jurystów, a wreszcie – umiejętnością formułowania zwięzłych i precyzyjnych konkluzji. W sumie rozdział bogaty treściowo i na bardzo dobrym poziomie; szczegółowe referowanie jego treści przekracza jednak – podobnie jak w odniesieniu do pozostałych części pracy – zakres recenzji.

W „Zakończeniu” (s. 164-171) nie ogranicza się Autor do zwyczajowego streszczenia zawartości pracy, lecz powraca do pytań postawionych na początku jako problemy badawcze. Do dotychczasowych ustaleń literatury, dotyczących słabej pozycji małżonki w rzymskim dziedziczeniu, dorzuca spostrzeżenie, że uwzględniana była – według rzymskiego stereotypu – jedynie dobra żona. Ocena taka wyrażana była więc właśnie poprzez testament męża, a nie przez przepisy dziedziczenia beztestamentowego, które nie stwarzały w prawie rzymskim żadnego uprzywilejowania dla małżonki spadkodawcy. Dostrzega również Autor odmienności w unormowaniu samych zapisów na rzecz żony, polegające bądź na ich uprzywilejowanym traktowaniu, bądź z kolei na daleko niekiedy idących ograniczeniach. Przyczyn takiego zróżnicowania upatruje Autor w oddziaływaniu na prawo wspomnianych już sprzecznych stereotypów społecznych co do uwzględniania żony w rozporządzeniach testamentowych. Wspólną cechą tych odmienności było jednak to, że sprzyjały one dokonywaniu zapisów na rzecz małżonki testatora w zakresie potrzebnym do zapewnienia jej środków utrzymania. Brak dalek idących uprzywilejowań wynikał natomiast z konieczności zabezpieczenia majątkowych interesów rodziny zmarłego męża.

Na podstawie przeprowadzonych badań przedstawia Dajczak również postulaty dotyczące badań nad prawem obowiązującym, zwłaszcza odnośnie do ustalenia dominujących obecnie poglądów na temat dziedziczenia małżonków (s. 170-171).

Omawiana praca w całości dowodzi, iż Autor dysponuje przemyślanymi poglądami w badanych kwestiach i potrafi przedstawić równie przemyślane ich naukowe uzasadnienie. Stawia to tę pracę w rzędzie znaczących osiągnięć naukowych w zakresie prawa rzymskiego.

Marek Kuryłowicz

Jan D u d a, *Boží Lud. Výklad druhej knihy Kódexu Kanonického Prawa z roku 1983*, Spisska Kapitula 1995, ss. 386.

Z uznaniem pragnę odnotować ukazanie się pierwszego w języku słowackim komentarza do drugiej księgi KPK z 1983 r., napisanego przez ks. Jana Dudę, młodego profesora prawa kanonicznego w Instytucie Teologicznym w Spiskiej Kapitule. Dzieło to ma charakter podręcznika. Jak sam Autor we wstępie napisał, komentarz ten powstał

z potrzeby dania studentom teologii jakichś materiałów i tekstów z zakresu prawa kanonicznego, aby mieli z czego się uczyć. Zaś z lektury tego komentarza wynika, że jest to podręcznik spełniający standardowe wymogi zarówno pod względem metodologicznym, jak też merytorycznym.

Podręcznik ten jest podzielony na trzy części, które odpowiadają podziałowi księgi drugiej KPK, zaś każda z tych części z racji merytorycznych została przez Autora podzielona na odpowiednie tematy. W każdej części najpierw zostały przedstawione przesłanki teologiczne, a następnie – wykładnia norm zawartych w odpowiednich kanonach KPK.

W pierwszej części została przeanalizowana pierwsza część księgi drugiej KPK, poświęconej sytuacji prawnej „wiernych chrześcijan”, z wyjątkiem kanonów dotyczących instytucji „prałatury personalnej”. Prawdopodobnie ta luka w komentarzu spowodowana jest faktycznym brakiem tej instytucji w Kościele na Słowacji.

W drugiej części omawianego komentarza zostały poddane analizie wszystkie kanony dotyczące „konstytucji hierarchicznej Kościoła”, zawarte w części drugiej księgi drugiej KPK, a w omawianiu struktury Kurii Rzymskiej uwzględnione zostały także postanowienia konstytucji apostolskiej Jana Pawła II *Pastor Bonus*.

W trzeciej części, zatytułowanej „Życie według rad ewangelicznych”, znajdujemy zwięzły komentarz do części trzeciej księgi II.

Opracowanie swe ks. J. Duda opatrzył w aparaturę naukową w postaci przypisów, a nadto na końcu zamieścił bibliografię i kilka indeksów (indeks dokumentów, indeks kanonów, indeks rzeczowy i indeks nazwisk) oraz wykaz skrótów.

Należy zauważyć, iż jest to Komentarz oparty na materiale źródłowym oraz na stosunkowo bogatej literaturze teologicznej i kanonistycznej przedmiotu. Przede wszystkim jest to literatura pisana w języku włoskim, niemieckim i hiszpańskim. W skromnym zakresie natomiast uwzględniona została literatura polska. Można z tego wnioskować, iż wymiana dorobku naukowego między kanonistami tych dwóch sąsiednich krajów, mimo pokrewieństwa językowego, jest jeszcze wątpliwa.

Ks. Józef Krukowski

Konkordaty współczesne. Doktryna i teksty (1964-1994), Wydawnictwo „Civitas Christiana”, Warszawa 1995, ss. 495.

Ks. prof. dr hab. Józef Krukowski, wykładający kilka dyscyplin prawnych w KUL i w ATK, przewodniczący Stowarzyszenia Kanonistów Polskich, konsultor Papieskiej Rady do Autentycznej Interpretacji Tekstów Ustawodawczych, ekspert Komisji Nadzwyczajnej ds. ratyfikacji Konkordatu między Stolicą Apostolską i Rzeczpospolitą Polską, przedstawiciel Sekretariatu Episkopatu Polski w Komisji Konstytucyjnej Zgromadzenia Narodowego, znany autor wielu prac naukowych, a także publicystycznych, ubogacił ostatnio literaturę z zakresu kościelnego prawa publicznego nową pozycją książkową, poświęconą problematyce konkordatowej.

Na rangę i znaczenie pracy zdaje się wskazywać już „Słowo wstępne”, którego autorem jest kard. Józef Glemp. Prymas Polski, wyrażając radość z powodu oddania